

LEDNECZKY GYÖNGYI

A MAGYAR TANÍTÁSI NYELVŰ KISISKOLÁK HELYZETE SZLOVÁKIÁBAN

Bevezető

A kis létszámú, nem teljes szervezettségű, ún. kisiskolákat az iskolarendszer legrégebbi elemeiként tartjuk számon. Szlovákiai viszonylatban elmondható, hogy a kisiskolák az oktatási rendszerben sajátos helyet foglalnak el.

Ezek az iskolák jellemzően olyan településeken léteznek, ahol a tanulók kis létszáma miatt nem lehet minden évfolyam számára önálló osztályt nyitni.

A kisiskolák mindennapi pedagógia gyakorlatát számos specifikus tényező determinálja, melyek közül a legfontosabbak a következők:

- az osztálytermi csoportok szerkezete,
- a tanulólétszám, mely rendszerint alacsony,
- a tanulók életkori összetétele/különbözősége egy osztálytermen belül,
- az órarend beosztása,
- a munkakörnyezet, osztályklíma,
- a szociális környezet (Ostatník 1988: 6–7).

Nem teljes szervezettségű iskolának, azaz kisiskolának nevezzük az olyan iskolát, melynek alsó tagozatán rendszerint nincs minden évfolyamnak megfelelő osztály és osztálytanító. Egy osztályban két vagy több évfolyam tanulócsoportja tanul egy osztálytanító vezetésével.

A kisiskolák történetének áttekintése

A magyar népiskolák rendszerének alapját az elemi iskolák több százas nagyságrendű hálózata alkotta (1921/22-es adat szerint 727 magyar elemi iskola működött 80 106 tanulóval). 1922-ben Csehszlovákiában az ún. Kis iskolatörvény 8 évben szabta meg a kötelező iskolalátogatást és egyúttal beindult a magyar iskolahálózat tervszerű visszafejlesztése. Néhány évvel később, 1944-ben, a Szlovák Nemzeti Tanács rendelete alapján bezárták a magyar és német nemzetiségi iskolákat, ez alól csak azok a népiskolák képeztek kivételt, amelyeket 1938. előtt alapítottak. A következő évben (1945) a Kassai Kormányprogram értelmében már megszüntettek minden magyar iskolát, kivétel nélkül.

Az ezt követő időszakban, 1945–1948-ban, a politikai helyzet nem tette lehetővé a nemzetiségek számára az anyanyelven folyó oktatást (több tízezer magyar nemzetiségű gyermek vagy nem járt iskolába, vagy pedig az elemi ismereteket számára idegen nyelven – szlovákul vagy csehül – kellett elsajátítania).

Az 1948-as iskolatörvény (Základný školský zákon) alapján megalakultak az egységes kilencéves alapiskolák. Ez a törvény előírta továbbá azt is, hogy az iskolák minden fokozatán párhuzamos magyar osztályokat kell kialakítani. Ezzel a rendelkezéssel fokozatosan újraindult az anyanyelven folyó oktatás Szlovákiában, ill. akkor még Csehszlovákiában. Az 1950/51-es tanévtől kezdve pedig ugrásszerűen indult be a nemzetiségi, s ezen belül a magyar iskolahálózat fejlődése.

Az 1970-es években az alapiskolákat körzetesítették, aminek az 1980/81-es iskolaévig 195 magyar tannyelvű kisiskola esett áldozatul. 1984-ben az akkori iskolatörvény az alapiskolát 8 évfolyamban állapította meg. A kisiskolákra nézve ez a szabályozás abban nyilvánult meg, hogy az öt évfolyamos alsó tagozat négy évfolyamosra csökkent, s így minden kisiskolában egy évfolyam automatikusan leépült, ami az addig is kis létszámú kisiskolák tanulói létszámát tovább csökkentette (vö. Popély 1991: 41–43, László 2004: 199–203, Mikló 1980: 5–32).

A magyar tanítási nyelvű kisiskolák hálózata napjainkban

A hatályos, 2008-as iskolatörvény (248/2008) értelmében kisiskola háromféle módon alapítható:

- 1. a község által – községi iskolák,
- 2. az állam által elismert egyház, felekezet által – egyházi iskolák,
- 3. önálló jogi vagy magánszemély által – magániskolák.

E törvény 29. paragrafusa értelmében egy összevont tanulócsoporthú (kisiskolai) osztályban a legmagasabb tanulói létszám 24 (5. bekezd. b) pont), a legalacsonyabb tanulói létszám pedig 12 (8. bekezd. b) pont) lehet.

A törvény 30. paragrafusa szerint abban az esetben lehet kisiskolát alapítani, amennyiben abba feltételezhetően minimum 30 iskolaköteles tanuló jelentkezik.

A kisiskola összevonható az óvodával, melynek fenntartója lehet a község, de önálló jogalanyiságot is szerezhet.

A kisiskolák száma az utóbbi években fokozatosan csökkenő tendenciát mutat, a statisztikai adatok szerint számuk a 2015/2016-os tanévben 626, ebből 15 magániskola 14 pedig egyházi. A 2113 alapiskola 30%-a kisiskola, melyeket összesen 19 768 tanuló látogat. Ebbe a számba minden szlovákiai kisiskola beletartozik. A nemzetiségi, ill. ezen belül a magyar tanítási nyelvű kisiskolák száma sokkal kevesebb, ezt az 1. táblázat jól szemlélteti.

Kerületek	Kisiskolák		Teljes szervezettségű iskolák		Összesen	
	2008/2009	2015/2016	2008/2009	2015/2016	2008/2009	2015/2016
Pozsony (Bratislava)	5	3	4	4	9	7
Nagyszombat (Trnava)	33	25	36	37	69	62
Nyitra (Nitra)	24	21	59	58	83	79
Besztercebánya (Banská Bystrica)	51	43	20	20	71	63
Kassa (Košice)	31	24	22	23	53	47
Összesen	144 (51%)	116 (45%)	141 (49%)	142 (55%)	285	258

1. táblázat: Szlovákiai magyar tanítási nyelvű alapiskolák száma az elmúlt 8 évben

Forrás: Ústav informáciá a prognóz školstva Slovenskej republiky 2008; 2015

Az 1. táblázat a magyar tanítási nyelvű kisiskolák jelenlegi számát szemlélteti kerületekre lebontva, összehasonlítva a 2008/2009-es tanévvel, ill. a teljes szervezettségű iskolák számával. A szemléltetett adatok alapján megállapítható, hogy a kisiskolák száma csökkenő tendenciát mutat. Csupán az elmúlt nyolc tanév során 27 magyar tanítási nyelvű kisiskola és 1 teljes szervezettségű iskola szűnt meg. A legtöbb kisiskolát a nagyszombati, a besztecebányai és a kassai kerületben (8-8-7) zárták be. A teljes szervezettségű iskolák esetében az elmúlt nyolc évben 1 iskola szűnt meg a nyitrai kerületben, viszont a nagyszombati és a kassai kerületben 1-1 iskolával többet tartunk nyilván. A 2015/2016-os tanévben a 258 magyar tanítási nyelvű iskolát összesen 30 800 tanuló látogatja, ebből 3171 tanuló kisiskolás, ami az összes tanuló 10,3%-át teszi ki.

A kisiskolák fajtái

A kisiskoláknak a tanulói létszámtól függően több fajtája létezik.

- **Egyosztályos iskola** – két, három, esetleg négy évfolyam tanulói tanulnak együtt egy osztályban, rendszerint egy tanító vezetésével. Az egész alsó tagozat egy közös osztályban tanul.
- **Kétosztályos iskola** – a leggyakoribb típusú kisiskola, rendszerint két tanerővel működik. Ebben a változatban a tanulók két osztályban tanulnak, ahol az évfolyamok összevonásának többféle variánsa lehet (A, B, C).
 - A variáns: 1. és 2.évfolyam / 3. és 4. évfolyam
 - B variáns: 1. és 3. évfolyam / 2. és 4. évfolyam
 - C variáns: 1. és 4.évfolyam / 2. és 3. évfolyam

A kétosztályos iskolában általában megtalálható az alsó tagozat mind a négy évfolyama, de tanuló hiányában előfordulhatnak hiányos évfolyamok is.

1. Háromosztályos iskola

Az alsó tagozat négy évfolyama közül két évfolyam összevont, közös osztályban tanul, a többi évfolyam különálló. A tanítás szervezése megközelelti a nem összevont alsó tagozatokét. Ez az iskola három tanerős.

2. Négyosztályos iskola

Az alsó tagozat minden évfolyama külön osztályban tanul, a tanítás szervezése azonos a teljes szervezettségű iskolák osztott alsó tagozataival. Ezekben az iskolákban hiányzik a felső tagozat, s jellegüknél fogva (tanulók létszáma, személyi, anyagi, tárgyi feltételek stb.) a kisiskolákhoz hasonlítanak, ezért ezekhez az iskolákhoz soroljuk őket (vö. Tupý 1978: 17–37, Petlák 1998: 8–14).

Mit tanítunk a kisiskolában?

Mivel nem létezik külön a kisiskolák számára kidolgozott oktatási program, az államilag meghatározott Állami Oktatási Program (ÁOP – Štátny vzdělávací program, 2015) kötelező érvényű a kisiskolák számára is. A Szlovákiában bevezetett kétszintű oktatási modell kötelező része az Iskolai Oktatási Program (IOP – Školský vzdělávací program), melybe a választható órakereten belül az iskola beépítheti a saját specifikumait (pl. kisiskolák), helyi sajátosságait, hagyományait, igazodhat a tanulók igényeihez, a fenntartó, a település, valamint a szülők elvárásaihoz.

A kisiskolában is meg kell tanítani a standardokban előírt tananyagot, kötelező törzsanyagot.

Az egyes évfolyamok tananyagát azonban el kell választani egymástól, a különböző életkorú és más évfolyamba járó tanulók nem tanulhatják ugyanazt a tananyagot. A foglalkozási formákat, alkalmazott módszereket úgy kell kiválasztani, hogy a tanulók a legeredményesebben sajátíthassák el az előírt tananyagot.

A pedagógus részéről ez a folyamat gondos tervezést, felkészülést igényel, különös tekintettel a két különböző évfolyam tananyagának átgondolt összehangolására, megtervezésére. A legfontosabb előkészületek közé sorolhatjuk a következőket:

- Az egész évre kiterjedő folyamattervezés – tanmenet elkészítése.
- Az egész évi órarend elkészítése (a különböző évfolyamokra való tekintettel).
- Tematikus tervezés – heti terv az osztály összevont évfolyamai számára (nagyobb tematikus egységek rendszerbe szervezése).
- Tanítási óravázlat – egy-egy óra részletes kimunkálása (vö. Rendes-Fátrai 2004: 42–43).

Műveltségi terület	Tantárgy	Évfolyam/órakeret			
		1.	2.	3.	4.
Nyelv és kommunikáció	Magyar nyelv és irodalom	5	6	5	5
	Szlovák nyelv és szlovák irodalom	5	6	5	5
	Angol nyelv			3	2
Matematika és információkezelés	Matematika	4	4	4	4
	Informatika			1	1
Az ember és a természet	Környezetismeret	1	2		
	Természetismeret			1	2
Az ember és a társadalom	Honismeret			1	2
Az ember és az értékek	Etikai nevelés/ Vallási nevelés	1	1	1	1
Az ember és a munka világa	Munkára nevelés			1	1
Művészet és kultúra	Zenei nevelés	1	1	1	1
	Képzőművészeti nevelés	1	1	1	1
Egészség és mozgás	Test- és sportnevelés	2	2	2	2
Kötelező rész		20	23	26	27
Választható rész		3	2	1	0
Összesen		23	25	27	27

2. táblázat: Kerettanterv a nemzetiségi/magyar tanítási nyelvű alapiskolák számára

A 2. táblázat a nemzetiségi, konkrétan a magyar tanítási nyelvű alapiskolák alsó tagozatának kerettantervét szemlélteti heti lebontásban. A 2. táblázatból kitűnik, hogy az alapiskola 1. és 2. évfolyamában kevesebb tantárgy szerepel, ezért az évfolyamok összevonásának szempontjából (amennyiben a tanulói létszám megengedi), optimális a B variáns (1. és 3. évfolyam/2. és 4. évfolyam) alkalmazását tervezni. Ezáltal a felsőbb évfolyamot látogató tanulók számára néhány tanítási óra osztatlanul is megvalósítható, így több idő juthat az egyéni foglalkozásokra, a fejlesztő pedagógiai módszerek alkalmazására is. A kötelezően előírt óraszámom kívül az iskoláknak a választható órákat is be kell építeniük az oktatási folyamatba, az IOP keretein belül, ám szabadon dönthetnek arról, hogy ezeket az órákat a már meglévő tantárgyak tartalmi bővítésére használják fel vagy teljesen új, specifikus tantárgyat hoznak létre. Sajnos a nemzetiségi (jelen esetben a magyar) tanítási nyelvű alapiskolák negyedik évfolyamában a választható órák száma nulla, tehát ebben az évfolyamban az iskolák számára csak a kötelező keret maradt.

Foglalkozási formák

A kisiskola egyik fő jellemzőjeként tartjuk számon az óravezetést, amelynek lényeges meghatározója a közvetlen és az önálló foglalkozások váltakozása.

- **Közvetlen foglalkozás** – a pedagógus és az adott évfolyam tanulóinak együttes, közös munkája. Az alsóbb évfolyamokban ez a foglalkozási forma nélkülözhetetlen.
- **Önálló foglalkozás** – az adott évfolyam tanulói önállóan, egyénileg dolgoznak és oldják meg a didaktikai feladatok egy részét.

A tanulók önálló foglalkozása, munkája – mint fogalom – első ránézésre egyszerűnek tűnhet, s olyan tévútra terelheti a tanítót, hogy a tanulókat elég csak lefoglalni valamilyen tevékenységgel, amivel eltöltik az időt (legyenek csendben). Amennyiben azt szeretnénk elérni, hogy az önálló munkának hozadéka legyen (pedagógiai-didaktikai szempontból), úgy ez a foglalkozási forma komoly, átgondolt, pontosan megtervezett felkészülést igényel a tanító részéről, és tudatos, aktív hozzáállást, tanulást a tanulók részéről. Az önálló foglalkozás lehet szóbeli, írásbeli, gyakorlati vagy kombinált.

- **Közös közvetlen foglalkozás** – az egész osztály (az osztály mind-egyik évfolyama) együtt dolgozik a tanító közvetlen irányításával. Például képzőművészeti nevelés, testnevelés, tanulmányi séta alkalmával, de egyéb tevékenységek alkalmával is, mint pl. az óra eleji szervezési tevékenység, az óra összefoglalása, a házi feladat ellenőrzése, feladása (vö. Petlák 1998: 32–43, Ostatník 1988: 9–12).

Tanítási óra a kisiskolában

A kisiskolák tanítási óráinak szervezése és tartalmi felépítése lényegesen eltér a teljes szervezettségű, osztatlan évfolyamok tanítási óráinak felépítésétől, hiszen legkevesebb két (esetenként akár három vagy négy) évfolyam tananyag-tartalmát kell ugyanazon az időn belül, tehát egy tanítási óra alatt letanítani. Általában két megoldást lehet alkalmazni, melyek közül a tanulócsoportok optimális fejlesztését is figyelembe véve a pedagógus választja ki az aktuálisan megfelelőbbet.

- **Azonos tantárgyak besorolása a tanítási órába** – ebben az esetben a tananyagtartalmak és az alkalmazott módszerek hasonlósága, az egyik évfolyamból a másikba való átmenet kevésbé megterhelő a pedagógus számára, nagyobb a tanulók együttműködési lehetősége, akár közös közvetlen foglalkozásokra is alkalom nyílhat a differenciálás elvének betartása mellett.
- **Eltérő tantárgyak besorolása a tanítási órába** – ez a megoldás kevésbé zavaró a különböző tanulócsoportok szempontjából (nem vonja el a figyelmet), viszont igényesebb felkészülést igényel a pedagógus szempontjából az eltérő tananyagtartalmak és az alkalmazott módszerek miatt.

Mivel a kisiskolában, az összevont osztályú tanulócsoportban, kevesebb idő és közvetlen foglalkozás jut egy-egy tantárgy, témakör részletes tárgyalására, feldolgozására, a tananyagot súlypontozni kell. A közvetlen foglalkozásokon a leglényegesebb, a bonyolultabb, az elvontabb fogalmak rendszerét kell tanítani és beépíteni az oktatási folyamat egészébe. Az oktatás differenciáltan történik, figyelni kell a gyengébben haladóokra és a tehetséges tanulóakra egyaránt.

A tanítási óra rendszerint 45 perces, ami a kisiskolában gyakran akár 50–55 perces is lehet, a kitűzött pedagógiai célok elérése érdekében. A kisiskolában erre a megoldásra a központi csengetés hiánya miatt nyílik lehetőség, amit szintén a kisiskolák egyik előnyeként tartunk számon (vö. Rendes–Fátrai 2004: 39–40, Petlák 1998: 24–32).

Tankönyvek a kisiskolában

A kisiskolában fontos szerepet kap a konkrét eszközök használatának gyakorlása is, pl. a tankönyvek, munkafüzetek, szótárak, lexikonok, térképek, egyéb szemléltető és foglalkoztató eszközök használata. A szóbeli önálló foglalkozás, amely a kisiskolában gyakran használt munkaforma, általában néma olvasás jellegű. Ez lehet hangos olvasásra való felkészülés, szövegelemzés, olvasott szöveg visszaadása, reprodukálása, szóbeli fogalmazásra való felkészülés, elsődleges ismerkedés a tananyaggal. Remekül használhatóak ennek a foglalkozástípusnak a során a szöveggyűjtemények, szótárak, gyermekenciklopédiák, a multimédiás taneszközök. A szóbeli önálló foglalkozás

kiegészülhet írásbeli tevékenységekkel is, melyeknek az az előnyük a többi tevékenységtípussal szemben, hogy viszonylag hosszú időre lefoglalják a tanulókat, miközben a tanító közvetlen irányítására rendszerint nincs szükség. Csendesebb elfoglaltság a többi típushoz képest, nem zavarja a másik csoportban dolgozókat. A munka eredménye kézzelfogható, viszonylag gyorsan ellenőrizhető, a tanító számára könnyen áttekinthető. Ide tartozik a munkafüzetekkel, munkalapokkal, gyakorlófüzetekkel, feladatgyűjteményekkel végzett önálló tevékenység is.

A kisiskolákban is az általánosan használt, államilag jóváhagyott és támogatott tankönyveket használják.

A magyar tanítási nyelvű kisiskolákba – a specifikus tantárgyak (magyar nyelv és irodalom, szlovák nyelv és szlovák irodalom, zenei nevelés) kivételével – a szlovák tankönyvek fordítása, ún. nyelvi mutációja kerül. Használhatóak a külföldi tankönyvek, elsősorban magyarországi tankönyvek adaptációi, ezeknek a tankönyveknek azonban összhangban kell lenniük a Szlovákiában érvényes pedagógiai dokumentumokkal (Állami Oktatási Program, oktatási standardok, kerettantervek). Az adaptált tankönyvek esetében különös figyelmet kell fordítani a helyes, szakszerű fordításra, mind nyelvhelyességi, mind szakterminológiai szempontból, a földrajzi nevek, reáliák, tulajdonnevek megfelelő adaptációjára, alkalmazására. A kisiskolák számára megoldást jelenthetne még az alternatív tankönyvek, segédanyagok használata, ill. meggondolandó lehetőség a már meglévő tankönyvek, munkafüzetek átalakítása, kiegészítése olyan differenciált tananyagtartalmakkal, melyek az önálló tanulást lennének hivatottak segíteni.

Egy, a kisiskolák pedagógusai körében végzett kutatásban többek között arra kerestük a választ, hogy a kisiskolában oktató pedagógusok napi tevékenységük során milyen segítséget igényelnének leginkább. A kutatásban részt vett 265 kisiskola pedagógusai a kérdésre adott válaszokban kiemelt helyen tüntették fel a tankönyvek, munkafüzetek, egyéb taneszközök, segéd-eszközök szükségességét, például:

- több segéd-eszköz kiadása, ami megkönnyítené a tanításra való felkészülést,
- államilag támogatott tankönyvek, munkafüzetek kiadása, redukált tananyagtartalommal,

- ingyenes munkalapok kínálata,
- minden tankönyv és munkafüzet kiadása magyar nyelven is minden évfolyam számára minden tantárgyból,
- egyéb segédeszközök – képek, munkalapok, szoftverek készítése tanítók és tanulók számára egyaránt,
- módszertani, didaktikai jellegű kiadványok készítése tanítók és tanulók számára egyaránt,
- több segédeszköz, taneszköz mely az interneten is hozzáférhető lenne,
- munkalapok kiadása a memória és a figyelemösszpontosítás fejlesztésére (Ledneczka 2015: 212–213).

A fentiek alapján – a pedagógusok véleményével összhangban – megállapítható, hogy valóban szükség lenne kimondottan a kisiskolákra szabott tankönyvek, segédkönyvek, taneszközök kiadására, melyek hatékonyabbá tethetnék a kisiskolákban folyó oktatást a pedagógusok számára, és eredményesebbé a tanulást a tanulók számára. Ezek közül sorolunk fel néhányat:

- munkáltató tankönyvek, munkafüzetek, munkalapok, feladatlapok, tesztek,
- tankönyv-modulok (eltérő tartalmú modulok, nehézségi fok szerint),
- olvasási, írási, fogalmazási (egyéb) gyakorlófüzetek,
- olvasási gyakorlófüzetek a szövegértés fejlesztéséhez,
- matematikai, környezetismereti, természetismereti, anyanyelvi (egyéb) feladatgyűjtemények, példatárak,
- szöveggyűjtemények, olvasókönyvek,
- lexikonok, szótárak, atlaszok, képes könyvek, gyermekenciklopédiák,
- faliképek, térképek,
- elektronikus tankönyvek, digitalizált, multimédiás taneszközök, segédanyagok.

A kisiskolák előnyei – hátrányai

A kisiskolákkal kapcsolatosan gyakran merülnek fel különböző, ellentmondásos vélemények pedagógusok, politikusok, szülők, fenntartók részéről, általában azok hátrányait hangsúlyozva. Természetesen nem vitatható, hogy ezek a megállapítások javarészt fedik a valóságot, ám nem szabad megfeledkezni azokról a lehetőségekről, előnyökről sem, amelyek részben vagy teljes mértékben kompenzálják a negatív jelenségeket, hátrányokat.

A kisiskolák hátrányai között tartjuk számon, hogy kevesebb idő jut a tanítóval való közös foglalkozásokra, az együttes haladásra, mint az osztott iskolában, kevesebb lehetőség nyílik az élő beszéd fejlesztésére, főleg a szókincsfejlesztésre. Nehéz az osztályok összevonása, az egyes tanítási órák valóban optimális kihasználása. A pedagógus munkája többszörös, összetettebb a tanévek megtervezése, a napi felkészülés is több időt igényel. Sajnos a szlovákiai pedagógusképzésben ez a problémakör nem jelenik meg, a leendő pedagógusok a kisiskolákban folyó specifikus oktatásra csak minimálisan, ill. egyáltalán nincsenek felkészítve/felkészülve, pedig a szlovákiai magyar iskolák **45%-a (!)** kisiskola.

A kisiskolának azonban számtalan pozitívuma létezik, ezek közül emelünk ki néhányat. Érdeemes tudni, hogy a kisiskolában oktató pedagógus több éven át jobban megismerheti a gyermekeket, ezáltal kölcsönösen tudnak alkalmazkodni egymáshoz. A kisiskolákban általában kevesebb az osztályismétlés, a felsőbb osztályok nehezebben tanuló tagjai egy év múlva újra átismételhetik a meg nem értett tananyagot. Mivel a pedagógus több évfolyam tananyagával foglalkozik, jobban átlátja azt a rendszerezés, súlypontozás szempontjából is. Egyik nagy előnye a kisiskolának az alacsony osztálylétszám, így egy-egy tanulóra sokkal több idő jut, az individuális foglalkozások a tanítók számára természetesek. Több idő jut a speciális nevelési igényű tanulók fejlesztésére és a tehetségek gondozására is.

A kisiskolás tanulók a közvetett irányítás közben megtanulnak önállóan tanulni. Az önálló munka aktivizálja legjobban a személyiséget, és fejleszt legjobban az értelmi képességeket. A tanulók szempontjából ezt is a kisiskolák hozadékaként tartjuk számon. S ami a legfontosabb, a kisiskolákban kialakult családi légkör, a tanító–tanuló közötti pozitív viszony, a nagymér-

tékű együttműködés és a kölcsönös segítőkészség olyan előnyt jelent, amit egy nagy iskolában csak nagyon nehezen vagy egyáltalán nem lehet elérni (vö. Rendes–Fátrai 2004: 36–38, Petlák 1998: 68–71)!

Összegzés

Az iskola felbecsülhetetlen értéket képvisel. A kisiskolák fenntartása többletkiadást jelent a fenntartó számára, gyakran a szülők is bizalmatlanok az ott folyó oktatás minőségét illetően. Holott az ezekben az iskolákban elért eredmények egyenértékűek a teljes szervezetségű iskolákban elért tanulmányi eredményekkel, sőt külföldi (pl. Norvégia, Finnország) kutatások bizonyítják, hogy a személyiségfejlődés terén elért eredményekben meg is előzik azokat. Průcha (2012) szerint a különböző korcsoportú tanulók egy osztálytermen belüli oktatását (ami nálunk a kisiskolai oktatásnak felel meg) a nyugat európai pedagógiák egyfajta innovációként, ill. oktatási alternatívaként tartják számon. Számos külföldi oktatási rendszerben a kisiskolákat hasonlóan kezelik, s a megnevezésük is utal arra, hogy „kis iskoláról” van szó. Pl. az angol, német, francia terminológiában *small school/one-room school*, *kleine Grundschule*, ill. *petit école primaire*. Pedagógiai szempontból a kisiskola olyan lehetőségeket kínál a pedagógusok számára, amelyeket a teljes szervezetségű iskolában nehezebb megvalósítani, sőt arra is van példa, hogy a különféle reformpedagógiák beépítik a teljes szervezetségű iskoláik rendszerébe a kisiskolák előnyös elemeit (vö. Petlák 1998: 33–40). A szlovákiai kisiskolák megmaradásának érdekében a kiutat a minőség bevezetésében, megtartásában, ill. fejlesztésében kell keresni. Ide sorolható többek között:

- átgondolt, megtervezett iskolai, pedagógiai, program készítése,
- a pedagógusok személyisége, felkészültsége,
 - az oktatási folyamat minőségének, színvonalának biztosítása – megfelelő oktatási stratégiák, formák, módszerek, technikák alkalmazásával,
 - az iskola felszereltsége, pozitív légköre, az iskola munkájának, eredményeinek prezentálása, hogy az iskolaválasztásnál a szülő számára ne legyen kétséges, hogy jól választott.

Tudatosítani kell az iskolák társadalmi küldetését is. Minden iskola, tehát egy kisiskola megszűnése is beláthatatlan következményekkel járhat egy adott község életében, hiszen kialakított értékeit közvetíti, közvetve (tanulói által) közösséget nevel, formál. A kultúra, az anyanyelv, a hagyományápolás, az identitástudat megőrzésének feltételeit képes biztosítani. Ezek hiánya akár egyetlen generációváltás alatt átrajzolhatja a község, közösség arculatát (Ledneczky 2006: 39). Ezért a szlovákiai magyar kisebbség megmaradásának érdekében a jövőért felelősséget érző nemzedéknek nem lenne szabad megenednie, hogy további kisiskolák szűnjenek meg.

Felhasznált irodalom

- László Béla 2004. Maďarské národnostné školstvo. In: Fazekas, József – Hunčík, Péter (ed.) *Maďari na slovensku (1984 – 2004) / Magyarok Szlovákiában (1984 – 2004)*. Fórum inštitút pre výskum menšín. Šamorín. 199–227.
- Ledneczky Gyöngyi 2006. Iskolák a minőség tükrében – A minőségbiztosítás lehetőségei a kisiskolákban. In: *Kiút a megmaradásba. Pro Urbe. Diószeg*. 38–45.
- Ledneczky Gyöngyi 2015. *Málotriedne školy v kontexte inkluzívnej edukácie*. Dizertačná práca. Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity. Trnava.
- Miklo, Ján 1980. *Modernizácia výchovy a vzdelávania v málotriednych školách*. SPN. Bratislava.
- Ostatník, Marián a kol. 1988. *Špecifické problémy málotriednych škôl*. SPN. Bratislava.
- Popély Gyula 1991. *Magyar népiskolai oktatás Csehszlovákiában (191–1938)*. Magyarságkutatás. 1990/1991. 41–54.
- Petlák, Erich 1997. *Málotriedna škola – optimalizácia metód a foriem práce*. In: *Pedagogické spektrum*, Štátny pedagogický ústav. Bratislava. 35–41.
- Petlák, Erich 1998. *Málotriedna škola*. MC. Bratislava.
- Rendes Béla – Fátrai Klára. 2004. *Kisiskolák pedagógiája*. http://edutech.elte.hu/gardonyi_kor/download/publikaciok/2004_Rendes_Fatray_pedagogia.pdf
- Tupý, Karel 1978. *K didaktickým problémům málotřídnych škol*. SPN. Praha.
- Průcha, Jan 2002. *Moderní pedagogika*. Portál. Praha.
- Průcha, Jan 2012. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Portál. Praha.

Pedagógiai dokumentumok

Rámcový učebný plán pre základné školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny schválený MŠVVaŠ SR dňa 6. 2. 2015 pod číslom 2015-5620/3295:1-100A ako súčasť Štátneho vzdelávacieho programu pre základné školy s platnosťou od 1. 9. 2015.
Štátny vzdelávací program pre základné školy schválený MŠVVaŠ SR dňa 6. 2. 2015 pod číslom 2015-5129/1758:1-10A0 pre základné školy s platnosťou od 1. 9. 2015.
Vyhláška MŠVV a Š SR č. 224/2011 Z. z. o základnej škole, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŠ SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole
Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Abstract

The paper focuses on the position of multi-grade primary schools with Hungarian as the language of instruction in the Slovak Republic. The aim of the paper is to provide a brief historical overview of these schools and their status in the current school system. The explanation of main characteristic of these schools is given, e. g. variants of multi-grade primary schools, organization, forms of teaching, timetable and learning content in terms of valid legislation. Textbooks are one of the problematic areas regarding multi-grade schools. The paper considers this challenge, too. Possible solutions by means of recommendations, summarized from a research focused on multi-grade schools in the Slovak Republic, are also specified.